

De drama's van de Nederlandse dekolonisatie

Het gigantische koloniale mandaat in de Indonesische Archipel sedert 1813

In de negentiende eeuw kreeg het kleine Nederland een aard-omspannend koloniaal bezit in de armen geworpen via de vredesregeling van Wenen in 1815. Engeland gunde dat bezit graag aan het zompige en onbelangrijke koninkrijkje aan de Noordzee. Juist omdat het niets voorstelde. Terwijl de Nederlanders de naam hadden inerte kaaskoppen en kribbige kruideniers te zijn, die liever thuis dividend-couponnetjes knipten dan met waaiend vendel, tromgeroffel en musketvuur uit te gaan op territoriale expansie. Voorzichtige grutters en benepen commiezen, om wier hoofd men node de omlijsting van een overheidsloket miste.

De Britten waren flink bezig met veroveringen in het Verre Oosten, vooral Indië, Afghanistan, en de kuststreken van China: daar was flink wat te halen. Maar de Indonesische Archipel, Malakka, Ceylon, de Decima-eilandjes bij Japan golden als min of meer uitgeputte wingewesten. En ook de noordelijke kusten van Zuid-Amerika en hun aangrenzende maritieme zones zoals Demerary, Essequibo, Suriname, Guyana en die rottige minuscule Antillen: die waren voor de kaaskoppen. Er was eigenlijk alleen veel malaria te halen. Van het belang van rubber, bauxiet, aardolie en mangaanknollen was nog niemand doordrongen.

De Industriële Ontwikkeling en de ontploffingsmotor als aandrijfkracht

Na 1860 verandert dat. Vooral door de ontwikkeling van de raffinaderij van de petro-chemie. En de uitvinding van de ontploffingsmotor als mechanische en makkelijk te mobiliseren energiebron. Nederland blijkt een belangrijke koloniale mogendheid.

Java, Sumatra en Billiton blijken mede door de makkelijk aannaderbare Djambivelden, gelegen mede in de exclusieve economische zones in de straat van Malakka voor het moederland in het mistige noord-westelijk Europa een goudmijn. De Engelsen krijgen spijt van hun royaliteit. Maar toch durven ze er niet goed op terug te komen. Want ook Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten ontwikkelen zich als geduchte koloniale concurrenten.

Zou Londen het Nederlands koloniaal bezit durven aan te tasten, dan gaan die drie andere mogendheden dat ook doen. En die zijn ook bezig met vlootuitbreidingen en de stichting van nieuwe havenbekkens als steunpunten. Daarom wil Londen de status quo maar laten voor wat ze is, op middellange termijn. Mits de Nederlanders ook maar een vloot in zee brengen, die de drie anderen kan afschrikken. Dat doen de Nederlanders niet. Te duur. Laat Londen ze maar beschermen in de overzeese gebiedsdelen.

Een koloniaal bezit dat Nederland militair nooit kan verdedigen

Dit wankel evenwicht blijft eigenlijk voortbestaan tot 9 maart 1942. De Nederlanders hebben een immens imperium, maar de militaire handhaving laten zij eigenlijk aan Londen. De Nederlanders beschikken slechts over een verouderde en opgevaren Indische Militaire Marine en een beperkte gouvernementele flotilledienst. Er is een Koninklijk Nederlands Indisch Leger. Zeker. Maar dat is eigenlijk een militaire mobiele politiedienst om binnenlandse oproeren neer te slaan.

Op die 9e maart moeten De Nederlanders , tot hun stomme verwondering eigenlijk, een integrale capitulatie aanbieden van hun eilandenrijk aan de Japanners die Java zijn binnengevallen en onstuitbaar zijn opgetrokken tot de vlakte van Bandung op Java. De Nederlandse vloot is dan ten onder gegaan in de Javazee. Het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger heeft weinig anders gedaan

dan terugtrekken. De Indonesiër heeft goed waargenomen dat de Japanners de kachel aanmaken met de onoverwinnelijk geachte blanke. Zijn rijk is definitief ten einde. In de Archipel zeker, nu de Nederlander weinig anders heeft kunnen inzetten dan opgevaaren oud roest. Aldus Ir Soekarno, die zich al lang tegen de Nederlanders heeft verzet.

De Japanse capitulatie een keerpunt voor koloniaal Nederland

De Japanse capitulatie in augustus 1945 betekent voor Soekarno: de onafhankelijkheid van de Archipel. Die roept hij uit in zijn voortuin in een buitenwijk van Batavia, de hoofdstad van het voormalig Nederlands Imperium. De blanke moet gaan. Dat is het parool. Washington, Londen, Parijs en Moskou zijn het daar mee eens. Maar Den Haag niet.

Dat meent dat het bij de toestand van 6 december 1941 kan aansluiten. De tijd voor de aanval door de Japanners op Pearl Harbor op 7 december 1941, het koloniale *tempo doeloe*. De Nederlanders willen die goede oude tijd naadloos herpakken. Het Koninkrijk herrijst, is almede ethisch gidsland en kan zijn imperium weer hervatten. Tot onderricht, stichting en opvoeding van de inlanders. En zo denken de Nederlandse grootondernemers er ook over. Vooral de Bataafsche Petroleum Maatschappij.

De Nederlandse kinderlijke benadering van de dekolonisatie

Hoe kon dit misverstand postvatten? En hoe kon het zolang als de hoogste waarheid door Den Haag gekoesterd worden? Wist Den Haag dan niet wat de Britten wedervoeren in India, Pakistan en Malakka, tot aan Singapore? Wist het niet dat de koloniale wereld op haar retour gedrongen was? Hoe kon het denken dat het eigenstandig, ondanks veroordelingen door de Veiligheidsraad van de gloednieuwe Verenigde Naties militaire acties op Java kon ontplooiën

ter consolidatie van het koloniale regiem? De politionele acties vonden mondiaal onbegrip, zelfs bij voormalige koloniale grote mogendheden. Washington zag ze als agressie-oorlogen, strijdend met het zelfbeschikkingsrecht van de bevolking. Maar nieuwe politici als Beel en Schermerhorn waren van plan de resoluties van de Veiligheidsraad te ignoreren.

Het betrof hier toch een binnenlandse aangelegenheid van het Koninkrijk? Deze beginselvaste politici brachten honderdvijftigduizend dienstplichtigen over naar de Archipel, terwijl Nederland bijna failliet was. Met modern Amerikaans materieel uit de legervoorraden van de westelijke geallieerden die net Nederland bevrijd hadden. Toen Beel hoorde dat de Amerikanen de Marshall-hulp wilden schorsen, als sanctie, riep hij uit: “Maar dat is onaanvaardbaar!”. Wie dacht Beel wel, dat hij was? En waarom deed de socialist Willem Drees, het latere “vadertje Drees”, eigenlijk aan deze acties mee terwijl hij toch mordicus tegen de koloniale politiek was?

De lezingenreeks

Op deze vraag en de achtergronden van dit dekolonisatievraagstuk, dat pas in 1963 zijn deerlijk einde zonder antwoorden vond, gaat deze reeks van vier colleges in het eerstaankomende semester van 2022 nader in. Deze lezingencyclus wordt georganiseerd onder auspiciën van de Volksuniversiteit Den Haag en wordt gehouden in de culturele ruimte van de Centrale Gemeentelijke Bibliotheek Den Haag. Nadere inlichtingen bij het secretariaat van deze afdeling van de volksuniversiteiten in Nederland op de site:

www.volksuniversiteitdenhaag.nl.

Over het curriculum vitae van Prof Mr Dr G.A.M. Strijards vindt u meer op deze plaats, www.gerardstrijards.nl onder curriculum vitae, aan te klikken in de groene werkbalk.